

УДК 336.7:330.366

БАЛАКІНА Юлія,

аспірант Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»,
головний економіст Департаменту платіжних систем та інноваційного розвитку
Національного банку України

ОВЕРСАЙТ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ*

Досліджено основні принципи спільного оверсайта платіжних систем та поглиблено теоретичні підходи щодо визначення сутності спільного оверсайта платіжних систем і встановлення його ролі у підтримці фінансової стабільності. Запропоновано визначення окремих видів платіжних систем, залежно від їх ролі в економіці та потенційних наслідків порушення діяльності платіжних систем.

Ключові слова: платіжна система, оверсайт платіжних систем, оцінювання платіжних систем, спільний оверсайт платіжних систем.

Балакіна Ю. Оверсайт платіжних систем в контексті підтримки фінансової стабільності. Исследованы основные принципы совместного оверсайта платежных систем и углублены теоретические подходы к определению сущности общего оверсайта платежных систем и установления его роли в поддержании финансовой стабильности. Предложено определение отдельных видов платежных систем в зависимости от их роли в экономике и потенциальных последствий нарушения деятельности платежных систем.

Ключевые слова: платёжная система, оверсайт платёжных систем, оценивание платёжных систем, совместный оверсайт платёжных систем.

Постановка проблеми. Від надійної діяльності в сучасних умовах окремих платіжних систем (далі – ПС) залежить безпека та оперативність здійснення розрахунків та платежів між фізичними та юридичними особами як у межах окремих країн, так і в транскордонному вимірі. Через ПС щоденно можуть проходити кошти у сумах, що перевищують розмір валового внутрішнього продукту цілих країн. Також ПС,

* Стаття містить матеріали досліджень, що виконувалися відповідно до плану науково-дослідних робіт Університету банківської справи НБУ, зокрема теми «Компаративний аналіз реформування та розвитку банківських систем країн світу» (номер державної реєстрації 0114U004861), а також використовуються у практичній діяльності Національного банку України, зокрема під час розробки Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, затвердженого постановою правління Національного банку України від 28.11.2014 № 755.

зокрема, можуть сприяти ефективній реалізації грошово-кредитної політики центрального банку шляхом надання можливості здійснення розрахунків за операціями з державними цінними паперами та оперативного виконання центральним банком функції кредитора останньої інстанції через них. Порушення діяльності ПС можуть спричинити значні ризики для фінансової системи і бути потенційним джерелом їх поширення та негативно вплинути на діяльність не лише учасників самої ПС та її користувачів, а й інших економічних суб'єктів і призвести до виникнення системного ризику. Тому ПС можуть як сприяти зміцненню ринків, які вони обслуговують, так і відігравати критичну роль у збереженні фінансової стабільності [1, с. 27].

У таких соціально-політичних умовах виникає необхідність ретельного вивчення ПС як необхідної умови підтримки фінансової стабільності у країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З кінця 90-х років ХХ сторіччя та особливо після фінансової кризи, що розпочалася у 2007 р., питання підтримки та забезпечення фінансової стабільності широко досліджується вченими. Наразі єдиного підходу до визначення поняття фінансової стабільності не сформовано: одні науковці визначають її як стан, в якому фінансова система може витримати економічні потрясіння без значних порушень та не припиняє виконувати всі базові функції [2–4], інші підходять до її визначення через трактування фінансової нестабільності та пов'язують фінансову стабільність з відсутністю криз [5, с. 95; 6, с. 7]. Водночас, вчені визнають, що одним із ключових факторів фінансової стабільності є надійне, безперебійне та ефективне забезпечення здійснення платежів і розрахунків [5, с. 91; 7, с. 6]. Г. Шиназі зазначає, що ПС – одна з інфраструктур фінансової системи, ексцеси в якій можуть призвести до порушення та «згубних наслідків» для всієї фінансової системи [8, с. 2]. Він пропонує розглядати ефективність ПС та відсутність збоїв у них одним із показників фінансової стійкості [8, с. 9]. Т. Падо-Шіопа зазначає, що «фінансова стабільність – це такий стан фінансової системи, коли вона може протистояти порушенням, підтримуючи процес нормального розподілу заощадження для інвестицій, а також збереження платіжної системи» [4].

Сьогодні забезпечення надійної діяльності ПС досягається шляхом здійснення центральними банками світу відносно нової для них діяльності щодо оверсайта ПС. Оверсайт ПС традиційно визначається як «функція центрального банку, метою якої є забезпечення безпеки та ефективності ПС шляхом моніторингу існуючих і запланованих систем, їх оцінювання та у разі необхідності ініціювання змін» [9, с. 1; 10, с. 160; 11, с. 17–18; 12, с. 216–222; 13; 14, с. 18; 15; 16, с. 302; 17, с. 235; 18, с. 3; 19, с. 109]. Дослідження українських вчених у сфері оверсайта ПС сьогодні поодинокі і представлені працями О. І. Барановського, який розглядає оверсайт ПС у контексті фінансової безпеки [11],

Б. М. Вишиваної та О. М. Терешко, які аналізують теоретичні аспекти та механізми реалізації «оверсайта платіжно-розрахункових систем» [12], О. О. Махаєвої, яка досліджує оверсайт ПС як функцію центрального банку та впровадження в Україні оверсайта систем електронних грошей [13–15], О. В. Мельниченко, який вивчає та досліджує оверсайт електронних грошей [16–17]. Водночас, центральні банки багатьох країн (зокрема Австрії [20], Аргентини [21], Бахреїну [22], Бельгії [23], Великобританії [24], Греції [25], Канади [26], Нової Зеландії [27], Норвегії [28, с. 2], Фінляндії [29], Швеції [30, с. 2], Швейцарії [31]) не перший рік здійснюють оверсайт ПС та визначають його одним із напрямів забезпечення фінансової стабільності, про що свідчить їх організаційна структура та політика здійснення оверсайта ПС і забезпечення фінансової стабільності.

У зв'язку з тим, що оверсайт ПС, особливо у контексті підтримки фінансової стабільності, в Україні є маловивченим напрямом діяльності центральних банків, актуалізується потреба його комплексного наукового дослідження.

Метою статті є дослідження оверсайта ПС у контексті фінансової стабільності держави.

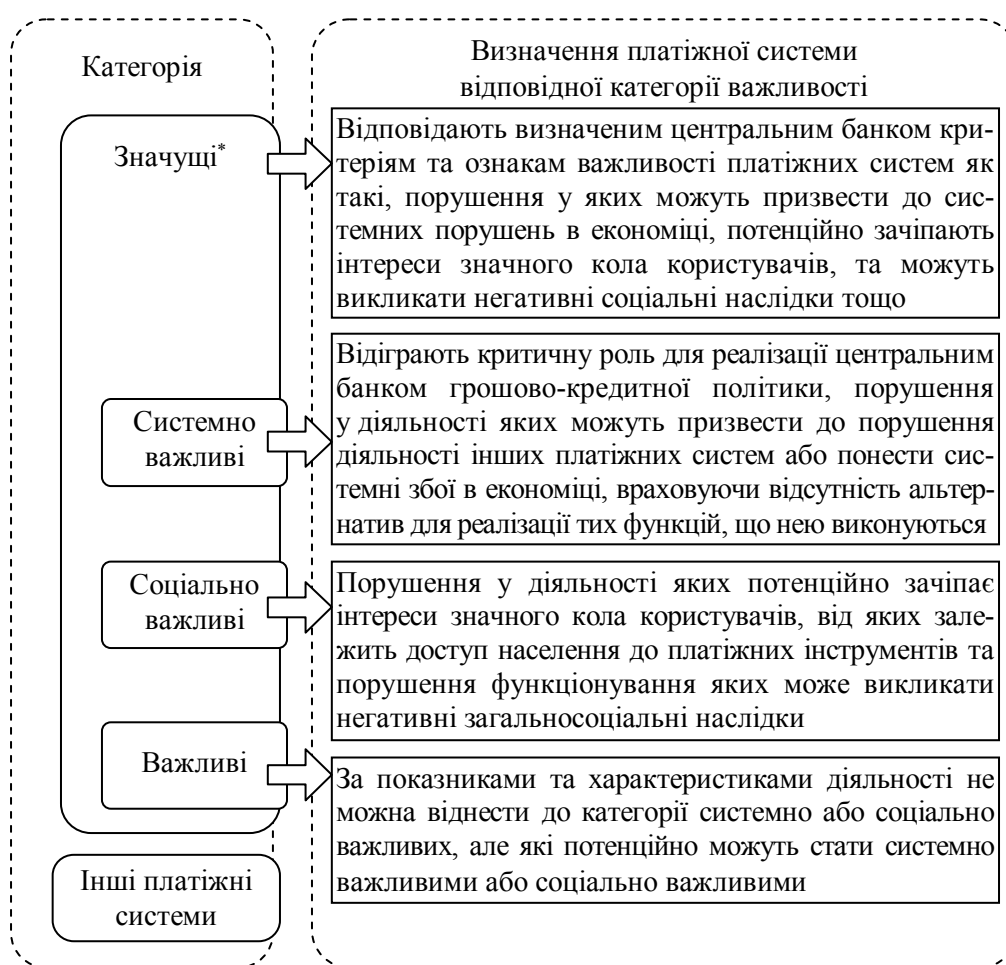
Матеріали та методи. Інформаційною базою дослідження стали звіти міжнародних фінансових організацій, зокрема Банку міжнародних розрахунків, центральних банків, наукові праці українських і зарубіжних учених, нормативно-правові акти та інформація на офіційних сторінках центральних банків і платіжних організацій ПС у всесвітній інформаційній мережі Інтернет тощо. У процесі наукового пошуку для визначення спільного оверсайта ПС та його основних видів застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод аналогій; порівняння, групувань, вибірок; систематизації, логічного підходу, узагальнення.

Результати дослідження. Для досягнення фінансової стабільності важливо забезпечити спроможність ПС протистояти економічним потрясінням. З метою виявлення тих ПС, які потребують більш пильного та першочергового оверсайта з боку регулятора та розробки особливої регуляторної політики, зокрема щодо управління ризиками, що виникають у таких ПС, а також зменшення системного ризику фінансового сектора, ПС класифікують залежно від їхньої ролі в економіці [32, с. 12–13; 33, с. 34–35; 34, с. 94]. ПС, які центральний банк відносить до категорій з підвищеною важливістю – першочерговий об'єкт оверсайта.

У класифікації ПС, залежно від їх ролі в економіці, виділяються значущі ПС, які у свою чергу можна розподілити на системно важливі ПС, соціально важливі ПС та важливі ПС (*рисунок*).

Класифікація відповідає підходу НБУ, який, відповідно до пункту 43.1 статті 41 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», має право встановлювати зазначені три категорії

важливості [35]. У документах Банку міжнародних розрахунків зустрічається поняття та визначення системно важливої ПС (*systemically important payment systems*) як такої, порушення діяльності якої, при недостатній захищеності від ризику, можуть спричинити подальші порушення роботи членів та учасників ПС або системні порушення у фінансовій сфері загалом [36, с. 48]. Важливість ПС визначає необхідність застосування до такої системи превентивних заходів для недопущення збоїв її діяльності у випадку природних або техногенних катастроф чи аварій, терористичних актів, перебої у постачанні електроенергії тощо.

* Пропозиція автора врахована Національним банком України під час розробки Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28.11.2014 № 755 [37].

Пропозиції до класифікації платіжних систем відповідної категорії важливості

Джерело: розроблено автором.

Порушення діяльності системно важливих платіжних систем, ураховуючи відсутність альтернативи для виконання функцій та операцій, що ними здійснюються, може мати вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності. Недотримання такими ПС вимог центрального банку та міжнародних стандартів діяльності, неефективне управління ризиками у таких ПС, а також порушення безперервності діяльності (*business continuity*) можуть негативно вплинути на діяльність багатьох інших елементів ринку [38, с. 15]. Тому особливо необхідним є контроль за такими ПС, який, зокрема, здійснюється під час оверсайта шляхом їх оцінювання. Критерії класифікації ПС залежно від їх важливості (ролі в економіці) центральні банки визначають самостійно. Важливість ПС традиційно визначається на основі як кількісних, так і якісних чинників.

Основними якісними чинниками системної важливості ПС є:

- залежність реалізації грошово-кредитної політики від ефективного функціонування окремої ПС;
- застосування ПС для касового виконання бюджету;
- забезпечення врегулювання ПС зобов'язань учасників, які виникають в інших ПС;
- відсутність ПС-субститутів.

Основними кількісними критеріями віднесення ПС до категорії значущих ПС є такі: кількість учасників ПС, обсяг операцій, що здійснюються ПС та їх середня сума.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» Національний банк України (*далі* – НБУ) має право відносити ПС до категорії системно важливих, соціально важливих та важливих. Критеріями важливості ПС в Україні, відповідно до зазначеного закону, є обсяги операцій і види послуг, які надаються ПС [35, ст. 41]. Отже, за результатом моніторингу ПС НБУ визначає ті з них, що відповідають критеріям важливості, порушення діяльності яких може призвести до порушення фінансової стабільності та загально-соціальних негативних наслідків. Такі ПС підлягають приведенню у відповідність до міжнародних стандартів, що здійснюється шляхом оцінювання ПС на відповідність міжнародним стандартам, удосконалення діяльності ПС, а також, за необхідності, застосування заходів впливу до платіжної організації ПС.

Відповідно до критеріїв важливості, встановлених НБУ, системно важливою ПС визнано Систему електронних платежів НБУ. Соціально важливими ПС, станом на кінець 2017 р., є внутрішньодержавні системи переказу коштів «Поштовий переказ» та «ІнтерПейСервіс», створені небанківськими установами України, карткові ПС «*MasterCard*» та «*Visa*» та міжнародна система переказу коштів «*Western Union*», створені нерезидентами. Важливими ПС є внутрішньодержавні системи переказу

коштів «Фінансовий світ» і «FLASHPAY», створені резидентами, та міжнародна система переказу коштів «MoneyGram» [39].

Під час фінансових криз останніх років ПС були вимушені здійснювати діяльність у непередбачуваних, навіть екстремальних, умовах, що характеризувалися проблемами з ліквідністю, операційними труднощами, крахом окремих учасників ПС тощо. Не дивлячись на те, що ПС добре зарекомендували себе під час фінансових криз останніх років, події, що відбулися, дозволили здобути важливий досвід для підвищення якості управління ризиками у ПС. Це сприяло перегляду у рамках ініціативи Ради з фінансової стабільності¹, направленої на зміцнення основних інфраструктур та ринків, діючих міжнародних стандартів та визначення основних обов'язків центральних банків щодо інфраструктур фінансового ринку, у тому числі, так званих системно важливих ПС; а здійснення оверсайта ПС шляхом підтримання безпеки та ефективності діяльності ПС для укріплення фінансової стабільності було визначено одним із обов'язків та функцій центральних банків по всьому світу.

Дослідниками Комітету з платежів та ринкових інфраструктур Банку міжнародних розрахунків² та Технічного комітету Міжнародної організації комісій з цінних паперів³ визначено п'ять обов'язків центральних банків щодо інфраструктур фінансового ринку, в тому числі ПС:

- здійснення регулювання та оверсайта ПС, чітке визначення та публічне розкриття критеріїв, що використовуються для визначення об'єктів, які підлягають оверсайту;
- наявність у центрального банку повноважень та достатніх ресурсів для виконання обов'язків щодо забезпечення безпеки й ефективності ПС, а також організаційної структури, що дозволяє ефективно їх використовувати;
- чітке визначення і публічне висвітлення політики у сфері регулювання та оверсайта;
- впровадження та застосування міжнародних стандартів щонайменше до системно важливих ПС;

¹ Рада з фінансової стабільності – міжнародна організація, створена Групою двадцяти (G-20) на Лондонському саміті у 2009 р. на базі Форуму фінансової стабільності, створеного у 1999 р.. Основною метою організації є виявлення слабких місць у світовій фінансовій стабільності, розробка та застосування політики регулювання, нагляду та оверсайта у цій сфері. Членами Ради з фінансової стабільності є такі міжнародні інститути: Міжнародний валютний фонд, Банк міжнародних розрахунків, Світовий банк, центральні банки та інші державні органи понад двадцяти країн з найбільшими економіками.

² Банк Міжнародних розрахунків є найстарішою міжнародною фінансовою організацією, яку засновано 17 травня 1930 р. з метою сприяння фінансовій стабільності та міжнародному співробітництву по всьому світі, а також виконання функції банку банків; на даний момент його членами є 60 центральних банків різних країн.

³ Міжнародна організація комісій з цінних паперів заснована у 1983 р. є найвпливовішим органом наднаціонального регулювання міжнародного ринку капіталу, куди входять 120 регуляторів ринку цінних паперів та 80 інших учасників ринку цінних паперів по всьому світі.

➤ співпраця з іншими органами на національному і міжнародному рівнях для підвищення безпеки та ефективності їх діяльності [1, с. 126–137].

Більшість з визначених обов'язків є принциповими для досягнення ефективності оверсайта ПС. Проте, у зв'язку із глобалізацією фінансових ринків, появою значної кількості інфраструктур фінансового ринку, зокрема ПС, що здійснюють транскордонну діяльність, та розширенням кола об'єктів оверсайта для підтримки фінансової стабільності виникає необхідність координації функцій щодо оверсайта таких об'єктів між центральними банками різних країн. Ключове значення у сфері співпраці набуває спільний оверсайт ПС (*cooperative oversight*) – спільна діяльність центральних банків у сфері здійснення оверсайта та її координація. Тому доцільно розглянути ретельніше останній обов'язок.

Необхідність здійснення спільного оверсайта пояснюється необхідністю мінімізації дублювання функцій різних наглядових органів, забезпечення узгоджених результатів оверсайта, подолання географічних обмежень, отримання більш широкого погляду на діяльність ПС, поліпшення управління у надзвичайних ситуаціях та зниження вірогідності прогалин у діяльності наглядових органів. Поняття, необхідність здійснення та ключові принципи спільного оверсайта вперше були визначені у звіті Ламфалуссі (*Lamfalussy Report*) [40], де зазначалася необхідність визначення центрального банку, що несе головну відповідальність за здійснення оверсайта (*central bank with primary responsibility/lead overseer*) та має дослідити архітектуру та схему діяльності ПС, а також співпрацювати з іншими центральними банками, які розподіляють з ним цю відповідальність. Визначення такого «головного відповідального» вважається провідною передумовою організації ефективного та дієвого спільного оверсайта [9, с. 30]. Фундаментальні основи та принципи спільного оверсайта ПС центральними банками були вдосконалені у документі «Оверсайт платіжних систем центральним банком» [9, с. 28–36]. Сьогодні сформовано п'ять ключових загальноприйнятих принципів спільного оверсайта. *Перший принцип* полягає в оповіщенні центральним банком про фактичну або заплановану діяльність транскордонної чи мультивалютної платіжної системи, незалежно від її важливості, центральних банків інших країн, що потенційно можуть бути зацікавлені у належній діяльності та побудові такої системи для подальшої організації спільного оверсайта. У першу чергу, до центральних банків, що мають бути сповіщені, належать центральні банки тих країн, резидентами яких є ПС, що здійснюють або планують здійснювати діяльність в інших країнах, а також ті центральні банки, які здійснюють емісію валюти, що використовується у ПС [41].

Другий принцип спільного оверсайта полягає у визначенні центрального банку, що несе головну відповідальність за здійснення оверсайта. Ним вважається центральний банк тієї країни, резидентом якої є платіжна організація ПС. Центральний банк, що несе головну

відповідальність за здійснення оверсайта, крім здійснення оцінювання, традиційно виконує також такі основні функції:

- забезпечує організацію ефективного, результативного та чіткого процесу співробітництва;
- сприяє обміну інформацією, необхідної для здійснення центральними банками функції оверсайта;
- узгоджує політику та стандарти, що застосовуються під час здійснення оцінювання ПС, на відповідність міжнародним стандартам;
- забезпечує ефективну взаємодію у надзвичайних ситуаціях;
- у разі необхідності застосовує свої повноваження та вплив щодо системи та ініціює необхідні зміни у її діяльності.

У *табл. 1* представлена інформація щодо центральних банків, що несуть головну відповідальність за оверсайт ПС, які здійснюють діяльність в Україні. При цьому визначення головного відповідального жодним чином не звужує та не обмежує прав та обов'язків НБУ щодо оверсайта цих ПС щодо їх діяльності. Певні кроки для впровадження спільного оверсайта вже зроблені НБУ. У 2016 р. підписано Меморандум про обмін конфіденційною інформацією для оверсайта «*MasterCard Europe*» між НБУ та Національним банком Бельгії [42]⁴.

Таблиця 1

Окремі платіжні системи, щодо яких визначено центральні банки, які несуть основну відповідальність за їх оверсайт

Центральний банк, що несе головну відповідальність за здійснення оверсайта	ПС, які здійснюють діяльність в Україні	Інші ПС, які здійснюють транскордонну діяльність
Європейський центральний банк	« <i>VISA Europe</i> », « <i>American Express</i> »	<i>TARGET 2</i> , « <i>Diners</i> », <i>EUROI</i> , « <i>STEP2</i> », « <i>CLS</i> »
Національний банк Бельгії	« <i>MasterCard Europe</i> »	<i>TARGET 2</i> , <i>SWIFT</i> (оператор послуг платіжної інфраструктури)

Джерело: побудовано автором на основі [23, с. 7; 43, с. 16].

На надійність діяльності ПС сьогодні суттєвий вплив можуть мати «оператори послуг платіжної інфраструктури» (*service provider*),

⁴ Крім цього, у січні 2014 р. НБУ укладено Угоду про співробітництво між НБУ та Центральним банком Російської Федерації з питань здійснення спільного нагляду (оверсайта)/спостереження за платіжними системами. Проте відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», уведеного в дію Указом Президента України від 28.04.2017 № 133/2017, продовжено дію санкцій до 6 платіжних організацій міжнародних платіжних систем, створених резидентами Російської Федерації, і ці системи не працюють в Україні.

діяльність окремих з яких має глобальний характер [44, с. 103]. Найбільшим таким оператором є міжнародна міжбанківська система передачі інформації та здійснення платежів Товариство всесвітніх міжбанківських фінансових телекомунікацій «СВІФТ»⁵, щодо якого також здійснюється спільний оверсайт. Основну відповідальність за здійснення оверсайта «СВІФТ» несе Національний банк Бельгії, який з 1998 р. співпрацює у цій сфері з іншими центральними банками групи країн G-10 (Канади, Німеччини, Європейського Союзу, Франції, Італії, Японії, Швеції, Швейцарії, Великобританії, Сполучених штатів Америки) [44, с. 102]. Крім цього, у рамках «Форуму оверсайта СВІФТ» («*SWIFT Oversight Forum*») у спільному оверсайті «СВІФТ» беруть участь Резервний банк Австралії, Народний банк Китаю, Гонконзьке валютне управління, Банк Кореї, Резервний банк Індії, Банк Росії, Агентство грошового обігу Саудівської Аравії, Грошово-кредитне управління Сінгапуру, Південно-Африканський резервний банк та Центральний банк Турецької Республіки [45, с. 5].

Третій принцип спільного оверсайта полягає у регулярному здійсненні всестороннього оцінювання центральним банком, що несе основну відповідальність платіжної системи на відповідність міжнародним стандартам. Ключовими міжнародними стандартами для платіжних систем є «Принципи для інфраструктур фінансового ринку» [1]. Це один із дванадцяти ключових міжнародних стандартів забезпечення ефективних та стабільних фінансових систем та єдиними стандартами у галузі платежів, клірингу та розрахунків, визнаними Радою з фінансової стабільності. Основна мета цього документа – підвищення безпеки та ефективності платежів, клірингу та розрахунків і у більш загальному розумінні обмеження системного ризику та сприяння забезпеченню прозорості й фінансової стабільності. Документ надає докладні вказівки щодо забезпечення надійності діяльності інфраструктур фінансового ринку, визначає стандарти їх діяльності та розширює сферу їх застосування для покриття нових ризиків. Одним із обов'язків центральних банків є застосування міжнародних стандартів принаймні до системно важливих ПС.

Четвертим принципом спільного оверсайта ПС є співпраця центральних банків для визначення адекватності передбачених у ПС процедур щодо здійснення розрахунків, дій і процедур, передбачених на випадок виникнення порушень у здійсненні розрахунків. А також врахування позиції центрального банку-емітента валюти, в якій здійснюються розрахунки у ПС під час здійснення її оверсайта.

І останній, *п'ятий принцип спільного оверсайта* полягає у тому, що кожен центральний банк повинен, якщо це необхідно, перешкоджати використанню платіжної системи та наданню нею послуг,

⁵ *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (SWIFT).*

якщо діяльність, організація, управління тощо у такій платіжній системі вказує на її ненадійність. Такі заходи мають бути обґрунтованими як для платіжної системи, стосовно якої вони застосовуються, так і для центрального банку, що несе основну відповідальність за здійснення її оверсайта.

Наразі спільний оверсайт є малодослідженим напрямом діяльності центральних банків, а його загальноприйняте визначення в науковій літературі та документах міжнародних організацій відсутнє. На основі аналізу основ спільного оверсайта, закладених у Звіті Ламфалуссі [40] та документах Банку міжнародних розрахунків [36], а також діяльності НБУ та інших центральних банків у цій сфері, можемо запропонувати визначити *спільний оверсайт платіжних систем* як діяльність, що здійснюється центральним банком щодо оверсайта міжнародних ПС разом із центральними банками інших держав, у юрисдикції яких також функціонує ця система, з метою підтримки фінансової стабільності. Крім того, проаналізувавши підходи різних центральних банків до здійснення спільного оверсайта платіжних систем, доходимо висновку, що спільний оверсайт платіжних систем може різнитися за ступенем формалізації та інтенсивністю взаємодії або періодичністю здійснення (табл. 2).

Таблиця 2

Основні види спільного оверсайта платіжних систем

Характеристика	Види
За ступенем формалізації	<ul style="list-style-type: none"> ➤ спільний оверсайт на основі неформальних домовленостей; ➤ спільний оверсайт на основі офіційних меморандумів; ➤ двосторонній спільний оверсайт; ➤ багатосторонній спільний оверсайт
За періодичністю здійснення	<ul style="list-style-type: none"> ➤ спільний оверсайт, що здійснюється на регулярній основі; ➤ спільний оверсайт, що здійснюється у надзвичайних ситуаціях

Джерело: розроблено автором на основі аналізу діяльності центральних банків світу щодо спільного оверсайта ПС, а також [9].

Рівень формалізації оверсайта ПС не обмежується від неформальних домовленостей до укладання офіційних меморандумів тощо. Інтенсивність такої взаємодії також може бути різною – здійснюватися на регулярній основі або в надзвичайних ситуаціях. Хоча центральний банк несе основну відповідальність, співпраця у будь-якій формі не зменшує прав центральних банків на виконання покладених на них обов’язків і не віднімає дії національного законодавства тих країн, у юрисдикції яких здійснюють діяльність ПС, що є об’єктами спільного оверсайта.

Висновки. Оверсайт ПС є новою функцією сучасного центрального банку та ключовою особливістю реформ останніх років у сфері ПС. Однією з основних тенденцій у сфері розвитку ПС та їх оверсайта

є глобалізація та посилення ролі міжнародної співпраці, що здійснюється шляхом спільного оверсайта. Вдосконалення визначення поняття «спільний оверсайт платіжних систем» шляхом встановлення його важливої ролі у підтримці фінансової стабільності, пов'язаної зі глобалізацією фінансових ринків та необхідністю здійснення центральними банками оверсайта міжнародних ПС разом із центральними банками інших держав, у юрисдикції яких також функціонує ця система; виокремлення основних його видів за ступенем формалізації за періодичністю здійснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Principles for financial market infrastructures. CPSS-IOSCO. 2012. 182 p.
2. Каллаур П. Формирование системы мониторинга и оценки финансовой стабильности Республики Беларусь. Банкаускій веснік. 2008. № 6. С. 4–8.
3. Хереро Г., Симон Н. Иностранные банки и финансовая стабильность в новой Европе. Банки та банківські системи. 2006. № 1. С. 50–59.
4. Padoa-Schioppa T. Central banks and financial stability: exploring a land in between: Paper presented at the Second ECB Central Banking Conference «The transformation of European financial system». Frankfurt on Main. October. 2002. URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wCN91rrGebkJ:citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download%3Fdoi%3D10.1.1.137.2584%26rep%3Drep1%26type%3Dpdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
5. Пшик Б. І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. Вісник СевНТУ. 2013. С. 91–96. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vsntue_2013_138_16.pdf.
6. Mishkin F. S. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues. Journal of Economic Perspectives. 1999. Vol. 13. № 4 P. 3–20. URL : <https://pubs.aeweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.13.4.3>.
7. Шинази Г. Дж. Сохранение финансовой стабильности. Вопросы экономики. 2005. № 36. 26 с. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues36/rus/issue36r.pdf>.
8. Schinasi G. J. Defining Financial Stability. IMF Working Paper. International Monetary Fund. 2004. № 187. P. 18.
9. Central bank oversight of payment and settlement systems / Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. URL : <https://www.bis.org/publ/cps68.pdf>.
10. Kokkola T. The payment system Payments, securities and derivatives, and the role of the Eurosystem. ECB. 2010. 369 p.
11. Барановський О. І. Природа економічної безпеки комерційного банку. Вісн. Нац. банку України. 2014. № 7 (221). С. 12–19.
12. Вишивана Б. М., Терешко О. М. Оверсайт платіжно-розрахункових систем: теоретичні аспекти та механізм реалізації в Україні. Наук. вісн. Міжнарод. гуманітар. ун-ту. 2015. Вип. 11. С. 216–222. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_11_51. Серія : Економіка і менеджмент.
13. Махаєва О. О. Емісія та використання електронних грошей в Україні: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Київ, 2009. 210 с.
14. Махаєва О. О. Оверсайт як функція центрального банку та концепція його введення в Україні. Вісн. Нац. банку України. 2011. № 4 (182). С. 18–22.

15. Махаєва О., Харченко В. Платіжна система Нідерландів і контроль за нею. Вісн. Нац. банку України. 2003. № 12. С. 48–53.
16. Мельниченко О. В. Аудит систем електронних денег на основе интегрированной отчетности банков. Бизнес Информ. 2013. № 12. С. 301–305. URL : http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-12_0-pages-301_305.pdf.
17. Мельниченко О. В. Соціально відповідальний аудит в банках-учасниках систем електронних грошей. Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України : зб. матер. X Міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 жовт. 2013 р. Київ, 2013. С. 235–239.
18. Morales R. Oversight of payment systems in Latin America and the Caribbean / CEMLA. 2012. November. 13 p.
19. Пантелеєва Н. Н. Формирование и регулирование национальных платежных систем. Банковская система: устойчивость и перспективы развития: материалы международной научно-практической конференции по вопросам банковской экономики, УО «Полесский государственный университет», (г. Пинск, 5–6 мая 2011 г.). Нац. банк Республики Беларусь. С. 107–110. URL : <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/611/1/35.pdf>.
20. The Oesterreichische Nationalbank (OeNB): official web-site. Payment Systems Oversight. URL : <http://www.oenb.at/en/Financial-Stability/payment-systems-oversight.html>.
21. Central Bank of Argentina. Financial Stability Report. First Half 2017. URL : www.bcra.gov.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/ief0117i.pdf.
22. Central Bank of Bahrain. Financial Stability Report. February 2017. URL : http://www.cbb.gov.bh/page-p-reports_and_papers.htm.
23. National Bank of Belgium. Oversight of Financial Market Infrastructures and Critical Service Providers. URL : <https://www.nbb.be/en/financial-oversight/oversight>.
24. Bank of England: official web-site. Financial Market Infrastructure Supervision. URL : <http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/Pages/fmis/default.aspx>.
25. The Bank of Greece: Financial Stability Report. URL : <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Publications/FinStability.aspx>.
26. The Bank of Canada: official web-site. Canada's Major Payments Systems. URL : <http://www.bankofcanada.ca/core-functions/financial-system/canadas-major-payments-systems>.
27. Reserve Bank of New Zealand. Financial Stability Report. May 2017. URL : <http://www.rbnz.govt.nz/financial-stability/financial-stability-report>.
28. Norges Bank: official web-site. Norges Bank's Financial Stability Report. URL : <http://www.norges-bank.no/en/Published/Publications/Financial-Stability-report/2016-Financial-stability>.
29. Bank of Finland. Financial stability Oversight. URL : <https://www.suomenpankki.fi/en/financial-stability/oversight-of-market-infrastructure>.
30. Sveriges Riksbank: official web-site. Financial Stability Report. 2014. URL : http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/FSR/2014/FSR_2/rap_fsr2_141204_eng.pdf.
31. Swiss National Bank. Oversight of financial market infrastructures. URL : https://www.snb.ch/en/iabout/finstab/finover/id/finstab_oversight.
32. Белоусова В. Ю., Усоскин В. М. Платежные системы и организация расчетов в коммерческом банке. М. : Изд. дом НИУ ВШЭ. 2012. 191 с.
33. Nakajima M. The Evolution of Payment Systems. The European Financial Review, 2012 February 12. URL : <http://www.europeanfinancialreview.com/?p=2032>.
34. Кочергин Д. А. Современная интерпретация и классификация платёжных систем. Финансово-кредитная система. Бюджетное, валютное и кредитное регулирование экономики. 2017. № 1. С. 93–96.

35. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III, зі змін. та допов. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
36. Central bank oversight of payment and settlement systems. Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. URL : <https://www.bis.org/publ/cpss68.pdf>.
37. Про затвердження Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків : постанова Правління Національного банку України від 28.11.2014 № 755. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14>.
38. A glossary of terms used in payments and settlement systems. Bank for International Settlements, CPSS. Basel : BIS, 2003. 53 p. URL : <http://www.bis.org/publ/cpss00b.pdf>.
39. Національний банк України. Відомості з Реєстру платіжних систем. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=8436153&cat_id=7298430.
40. Report of the Committee on Interbank Netting Schemes of the Central Banks of the Group of Ten countries. Bank for International Settlements. Basle, 1990. November. 41 p. URL : <http://www.bis.org/publ/cpss04.pdf>.
41. Балакина Ю. С. Оверсайт платёжных систем: мировой опыт. Экономика и предпринимательство. 2015. № 2. С. 90–95.
42. Національні банки України та Бельгії досягли домовленості про обмін конфіденційною інформацією для оверсайту MasterCard Europe. 2016. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34705281.
43. European Union detailed Assessment of implementation of the European Central Bank observance of the CPSSIOSCO Responsibilities of authorities for financial market infrastructures. IMF Country Report No. 14/35. February. 2014. Washington, D.C. 40 p. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr1435.pdf>.
44. Financial Stability Review 2005 / National Bank of Belgium. 2005. 159 p. URL : https://www.nbb.be/doc/ts/publications/fsr/fsr_2005_en.pdf.
45. Payment, clearing and settlement systems in France. CPSS – Red Book, 2012. P. 137–158. URL : https://www.bis.org/cpmi/publ/d105_fr.pdf.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2017.

Balakina Y. Oversight of payment systems in the context of financial stability maintaining.

Background. Taking into account the specifics of the payment systems activity, the violation of their activities can lead to significant risks for the financial system and be a potential source of their distribution; therefore, payment systems require a proper overview of central banks. At the same time, in the context of the globalization of payment systems activity, the role of international cooperation of central banks of different countries is intensified, which is carried out through a common overview.

The aim of the article is to study the oversight of payment systems in the context of maintaining financial stability.

Materials and methods. The article is based on the reports of international financial organizations, including the Bank for International Settlements, central banks, as well as the scientific works of Ukrainian and foreign scholars. In the process of research, in particular the methods of analysis and synthesis, deduction and induction, the method of analogies, comparison, grouping, systematization and generalization were used etc.

The results of the research. In the article the author analyzes the basic principles of a common overview of payment systems, deepens theoretical approaches to the definition of the essence of the common overview of payment systems and establishes its important role in maintaining financial stability. It is proposed to distinguish the main

types of common overview according to the degree of formalization and periodicity of implementation. In addition, the author addresses the issue of the systemic importance of payment systems and proposes the definition of certain types of payment systems, depending on their role in the economy and the potential consequences of violations of payment systems.

Conclusion. *The author identifies a common oversight of payment systems as a central bank's activity directed to international payment systems with central banks of other countries under whose jurisdiction this system also functions in order to maintain financial stability.*

Keywords: payment system oversight, payment system evaluation, payment system, systemically important payment system, socially important payment system, common overview of payment systems.

REFERENCES

1. Principles for financial market infrastructures. CPSS-IOSCO. 2012. 182 p.
2. Kallaur P. Formirovanie sistemy monitoringa i ochenki finansovoj stabil'nosti Respubliki Belarus'. Bankauskij vesnik. 2008. № 6. S. 4–8.
3. Herero G., Simon N. Inostrannye banki i finansovaja stabil'nost' v novoj Evrope. Banki ta bankivs'ki sistemi. 2006. № 1. S. 50–59.
4. Padoa-Schioppa T. Central banks and financial stability: exploring a land in between: Paper presented at the Second ECB Central Banking Conference «The transformation of European financial system». Frankfurt on Main. October. 2002. URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wCN91rrGebkJ:citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download%3Fdoi%3D10.1.1.137.2584%26rep%3Drep1%26type%3Dpdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
5. Pshyk B. I. Finansova stabil'nist': sutnist' ta osoblyvosti projavu. Visnyk SevNTU. 2013. S. 91–96. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vsntue_2013_138_16.pdf.
6. Mishkin F. S. Global Financial Instability: Framework, Events, Issues. Journal of Economic Perspectives. 1999. Vol. 13. № 4 P. 3–20. URL : <https://pubs.aeweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.13.4.3>.
7. Shinazi G. Dzh. Sohranenie finansovoj stabil'nosti. Voprosy jekonomiki. 2005. № 36. 26 c. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues36/rus/issue36r.pdf>.
8. Schinasi G. J. Defining Financial Stability. IMF Working Paper. International Monetary Fund. 2004. № 187. P. 18.
9. Central bank oversight of payment and settlement systems / Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. URL : <https://www.bis.org/publ/cpss68.pdf>.
10. Kokkola T. The payment system Payments, securities and derivatives, and the role of the Eurosystem. ECB. 2010. 369 p.
11. Baranovs'kyj O. I. Pryroda ekonomichnoi' bezpeky komercijnogo banku. Visn. Nac. banku Ukrai'ny. 2014. № 7 (221). S. 12–19.
12. Vyshyvana B. M., Tereshko O. M. Oversajt platizhno-rozrahunkovyh system: teoretychni aspekty ta mehanizm realizacii' v Ukrai'ni. Nauk. visn. Mizhnarod. humanitar. un-tu. 2015. Vyp. 11. S. 216–222. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_11_51. Serija : Ekonomika i menedzhment.
13. Mahajeva O. O. Emisija ta vykorystannja elektronnyh groshej v Ukrai'ni: dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.08 – groshti, finansy i kredyt. Kyi'v, 2009. 210 s.
14. Mahajeva O. O. Oversajt jak funkcija central'nogo banku ta koncepcija jogo vvedennja v Ukrai'ni. Visn. Nac. banku Ukrai'ny. 2011. № 4 (182). S. 18–22.

15. Mahajeva O., Harchenko V. Platizhna systema Niderlandiv i kontrol' za neju. Visn. Nac. banku Ukrai'ny. 2003. № 12. S. 48–53.
16. Mel'nichenko O. V. Audit sistem jelektronnyh deneg na osnove integriro-vannoju otchetnosti bankov. Biznes Inform. 2013. № 12. S. 301–305. URL : http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-12_0-pages-301_305.pdf.
17. Mel'nychenko O. V. Social'no vidpovidal'nyj audyt v bankah-uchasnykah system elektronnyh groshej. Svitovi tendencii' ta perspektyvy rozvytku finansovoi' systemy Ukrai'ny : zb. mater. X Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 24–25 zhovt. 2013 r. Kyi'v, 2013. S. 235–239.
18. Morales R. Oversight of payment systems in Latin America and the Caribbean / CEMLA. 2012. November. 13 p.
19. Panteleeva N. N. Formirovanie i regulirovanie nacional'nyh platezhnyh sistem. Bankovskaja sistema: ustojchivost' i perspektyvy razvitija: materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii po voprosam bankovskoj jekonomiki, UO «Poleskij gosudarstvennyj universitet», (g. Pinsk, 5–6 maja 2011 g.). Nac. bank Respubliki Belarus'. S. 107–110. URL : <https://rep.polesu.by/bitstream/123456789/611/1/35.pdf>.
20. The Oesterreichische Nationalbank (OeNB): official web-site. Payment Systems Oversight. URL : <http://www.oenb.at/en/Financial-Stability/payment-systems-oversight.html>.
21. Central Bank of Argentina. Financial Stability Report. First Half 2017. URL : www.bcra.gob.ar/Pdfs/PublicacionesEstadisticas/ief0117i.pdf.
22. Central Bank of Bahrain. Financial Stability Report. February 2017. URL : http://www.cbb.gov.bh/page-p-reports_and_papers.htm.
23. National Bank of Belgium. Oversight of Financial Market Infrastructures and Critical Service Providers. URL : <https://www.nbb.be/en/financial-oversight/oversight>.
24. Bank of England: official web-site. Financial Market Infrastructure Supervision. URL : <http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/Pages/fmis/default.aspx>.
25. The Bank of Greece: Financial Stability Report. URL : <http://www.bankofgreece.gr/Pages/en/Publications/FinStability.aspx>.
26. The Bank of Canada: official web-site. Canada's Major Payments Systems. URL : <http://www.bankofcanada.ca/core-functions/financial-system/canadas-major-payments-systems>.
27. Reserve Bank of New Zealand. Financial Stability Report. May 2017. URL : <http://www.rbnz.govt.nz/financial-stability/financial-stability-report>.
28. Norges Bank: official web-site. Norges Bank's Financial Stability Report. URL : <http://www.norges-bank.no/en/Published/Publications/Financial-Stability-report/2016-Financial-stability>.
29. Bank of Finland. Financial stability Oversight. URL : <https://www.suomenpankki.fi/en/financial-stability/oversight-of-market-infrastructure>.
30. Sveriges Riksbank: official web-site. Financial Stability Report. 2014. URL : http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/FSR/2014/FSR_2/rap_fsr2_141204_eng.pdf.
31. Swiss National Bank. Oversight of financial market infrastructures. URL : https://www.snb.ch/en/iabout/finstab/finover/id/finstab_oversight.
32. Belousova V. Ju., Usoskin V. M. Platezhnye sistemy i organizacija raschetov v kommercheskom banke. M. : Izd. dom NIU VShJe. 2012. 191 s.
33. Nakajima M. The Evolution of Payment Systems. The European Financial Review, 2012 February 12. URL : <http://www.europeanfinancialreview.com/?p=2032>.
34. Kochergin D. A. Sovremennaja interpretacija i klassifikacija platjozhnyh sistem. Finansovo-kreditnaja sistema. Bjudzhetnoe, valjutnoe i kreditnoe regulirovanie jekonomiki. 2017. № 1. S. 93–96.
35. Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukrai'ni : Zakon Ukrai'ny vid 05.04.2001 № 2346-III, zi zmin. ta dopov. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.

36. Central bank oversight of payment and settlement systems. Committee on Payment and Settlement Systems. 2005. May. 61 p. URL : <https://www.bis.org/publ/cpss68.pdf>.
37. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro nagljad (oversajt) platizhnyh system ta system rozrahunkiv : postanova Pravlinnja Nacional'nogo banku Ukrai'ny vid 28.11.2014 № 755. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14>.
38. A glossary of terms used in payments and settlement systems. Bank for International Settlements, CPSS. Basel : BIS, 2003. 53 p. URL : <http://www.bis.org/publ/cpss00b.pdf>.
39. Nacional'nyj bank Ukrai'ny. Vidomosti z Rejestru platizhnyh system. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=8436153&cat_id=7298430.
40. Report of the Committee on Interbank Netting Schemes of the Central Banks of the Group of Ten countries. Bank for International Settlements. Basle, 1990. November. 41 p. URL : <http://www.bis.org/publ/cpss04.pdf>.
41. Balakina Ju. C. Oversajt platjozhnyh sistem: mirovoj opyt. Jekonomika i predprinimatel'stvo. 2015. № 2. S. 90–95.
42. Nacional'ni banky Ukrai'ny ta Bel'gi'i dosjagly domovlenosti pro obmin konfidencijnoju informacijeju dlja oversajtu MasterCard Europe. 2016. URL : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34705281.
43. European Union detailed Assessment of implementation of the European Central Bank observance of the CPSSIOSCO Responsibilities of authorities for financial market infrastructures. IMF Country Report No. 14/35. February. 2014. Washington, D.C. 40 p. URL : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr1435.pdf>.
44. Financial Stability Review 2005 / National Bank of Belgium. 2005. 159 p. URL : https://www.nbb.be/doc/ts/publications/fsr/fsr_2005_en.pdf.
45. Payment, clearing and settlement systems in France. CPSS – Red Book, 2012. P. 137–158. URL : https://www.bis.org/cpmi/publ/d105_fr.pdf.